Тема лекції:

ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСІВ І ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ОБ'ЄКТАМИ

ЗМІСТ

1. **Функції – «друзі»**
2. Перевантаження конструкторів
3. Застосування динамічної ініціалізації до конструкторів
4. **Конструктори, деструктори й передача об'єктів**
5. Повернення об'єктів функціями
6. Створення й використання конструктора копії
7. **Ключове слово this**

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бублик В.В. Об’єктно-орієнтоване програмування: [Підручник] / В.В. Бублик. – К.: ІТ-книга, 2015. – 624 с.
2. Вступ до програмування мовою С++. Організація обчислень : навч. посіб. / Ю. А. Бєлов, Т. О. Карнаух, Ю. В. Коваль, А. Б. Ставровський. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – 175 с.
3. Зубенко В.В., Омельчук Л.Л. Програмування. Поглиблений курс. – К.:Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2011. - 623 с.
4. Страуструп Бьярне. Программирование: принципы и практика с использованием С++, 2-е изд. : Пер. с англ. - М. : ООО "И.Д. Вильяме", 2016. - 1328 с.
5. Прата С. Язык программирования С++. Лекции и упражнения. Учебник. -СПб. ООО «ДиаСофтЮП», 2003. 1104 с.
6. Шилдт Г. С++: базовый курс, 3-е издание. : Пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2010. – 624 с.
7. Stroustrup, Bjarne. The C++ programming language. — Fourth edition. – Addison-Wesley, 2013. – 1361 pp.

Функції-"друзі "

У C++ існує можливість дозволити доступ до закритих членів класу функціям, які не є членами цього класу.

Для цього досить оголосити ці функції "дружніми" (або "друзями") класу.

Щоб зробити функцію “другом" класу, треба включити її прототип в public-розділ оголошення класу з ключовим словом friend попереду.

Функції-"друзі"

Наприклад, функція frnd() оголошується "другом" класу cl.

```
class cl {
   // . . .
  public:
   friend void frnd(cl ob);
   // . . .
};
```

Ключове слово friend надає функції, що не є членом класу, доступ до його закритих членів.
Ключове слово friend випереджає іншу частину прототипу функції. **Функція може бути "другом" декількох класів.**

```
// Демонстрація використання функції-"друга".
#include <iostream>
using namespace std;
class myclass {
    int a, b;
  public:
    myclass(int i, int j) { a=i; b=j; }
    friend int sum(myclass x); //Функція sum() "друг" класу myclass
};

/* Функція sum() не є членом жодного класу,  але оскільки клас
myclass “назвав її своїм другом”, вона має право на прямий доступ
до його членів даних a й b. */

int sum(myclass x) {
   return x.a + x.b;
}

int main() {
  myclass n(3, 4);
  cout << sum(n);
  return 0;
}
```

Корисність функцій- «друзі»

По-перше, функції-"друзі" можуть бути корисні для перевантаження операторів певних типів.

По-друге, функції-"друзі" спрощують створення деяких функцій вводу-виводу.

Третя причина використання функцій-"друзів": у деяких випадках два (або більше) класи можуть містити члени, які знаходяться у взаємному зв'язку з іншими частинами програми.

Корисність функцій- «друзів»

Наприклад, є два різних класи, які при виникненні певних подій відображають на екрані "спливаючі" повідомлення. Інші частини програми, які призначені для виводу даних на екран, повинні знати, чи є "спливаюче" повідомлення активним, щоб випадково не перезаписати його.

За допомогою функції, "дружньої" для обох класів, можна прямо перевіряти статус кожного об'єкта, викликаючи тільки одну функцію, що буде мати доступ до обох класів.

У подібних ситуаціях функція-"друг" дозволяє написати більш ефективний код.

```
#include <iostream>
```
// **Використання функції-"друга”**

```
using namespace std;
const int IDLE=0; const int INUSE=1; class C2; //
випереджальне оголош.
class C1 {
    int status; // IDLE - повідомлення неактивне,
INUSE - на екрані
  public:  void set_status(int state) { status =
state; };
    friend int idle(C1 a, C2 b);
};
class C2 {
   int status; // IDLE - повідомлення неактивне,
INUSE - на екрані
  public:  void set_status(int state) { status =
state; };
    friend int idle(C1 a, C2 b);
```

```
int idle(C1 a, C2 b) {
// Функція idle() - "друг" для класів C1 і C2.
  if(a.status || b.status) return 0;   else
return 1;
}
int main() {
  C1 x;  C2 y;
  x.set_status(IDLE);
  y.set_status(IDLE);
  if(idle(x, y)) cout << "Екран вільний.\n";
  else cout << "Відображається повідомлення.\n";
  x.set_status(INUSE);
  if(idle(x, y)) cout << "Екран вільний.\n";
  else cout << "Відображається повідомлення.\n";
  return 0;
}
```

```
// Використання функції-"друга".
#include <iostream>
using namespace std;
const int IDLE=0;
const int INUSE=1;
class C2; // випереджальне оголошення
class C1 {
  int status;
// IDLE, якщо неактивне, INUSE, якщо виведене на екран.
 public:
  void set_status(int state) { status = state; };
  int idle(C2 b); // тепер це член класу C1
};
class C2 {
  int status; // IDLE, якщо неактивно, INUSE, якщо виведене на екран.
 public:
  void set_status(int state) { status = state; };
  friend int C1::idle(C2 b); //функ.-"друг"
};
```

```
int C1::idle(C2 b) {
// Функція idle()-член класу C1 і "друг" класу C2
  if(status || b.status) return 0;  else return 1;
}
int main() {
  C1 x;  C2 y; x.set_status(IDLE); y.set_status(IDLE);
  if(x.idle(y)) cout << "Екран вільний.\n";
  else cout << "Відображається повідомлення.\n";
x.set_status(INUSE);
  if(x.idle(y)) cout << "Екран вільний.\n";
  else cout << "Відображається повідомлення.\n"; return 0;
}
```

```
#include <iostream>      // Перевантаження конструкторів
#include <cstdlib>
#include <ctime>
using namespace std;
class timer {
  int seconds;
 public:
  timer(int t) {seconds=t;}
// секунди у вигляді цілого числа
  timer(char *t) {seconds=atoi(t);}
// секунди у вигляді рядка
  timer(int min,int sec) {seconds=min*60+sec;}
// час у хвил. і секунд.
  void run();
};
```

```
void timer::run(){
  clock_t t1;
  t1 = clock();
  while( (clock() / CLOCKS_PER_SEC - t1 /
CLOCKS_PER_SEC )  <  seconds );
  cout << "\a"; // звуковий сигнал
}
int  main() {
  timer a (10), b("20"), c(1, 10);
  a.run(); // відлік 10 секунд
  b.run(); // відлік 20 секунд
  c.run(); // відлік 1 хвилини й 10 секунд
  return 0;
}
```

Динамічна ініціалізація

В C++ як локальні, так і глобальні змінні можна ініціалізувати під час виконання програми, використовуючи будь-який C++-вираз, дійсний на момент оголошення цієї змінної.

Це означає, що змінну можна ініціалізувати не тільки значенням константи, а й значенням будь-якого виразу, операндами якого можуть бути інші змінні, виклики функцій тощо. Головне, щоб в момент виконання інструкції оголошення вираз ініціалізації мав значення (міг бути обчислений).

```
#define MAXLEN 80
char str[MAXLEN+1];
   // . . .
cin >> str;
```

Застосування динамічної ініціалізації до конструкторів

Подібно простим змінним, об'єкти можна ініціалізувати динамічно при їхньому створенні.

Цей засіб дозволяє створювати об'єкт потрібного типу з використанням інформації, що стає відомою тільки під час виконання програми.

У наступній версії головної функції main() програми таймера для створення двох об'єктів b і c використовується динамічна ініціалізація.

Застосування динамічної ініціалізації до конструкторів

```
int main()
{
  timer a(10);
  a.run();
  cout << "Уведіть кількість секунд: ";
  char str[80];
  cin >> str;
  timer b(str); // ініціалізація в динаміці
  b.run();
  cout << "Уведіть хвилини й секунди: ";
  int min, sec;
  cin >> min >> sec;
  timer c(min, sec); // ініціалізація в динаміці
  c.run();
  return 0;
}
```

Присвоювання об'єктів

Якщо два об'єкти однотипні (тобто обоє вони - об'єкти одного класу), то один об'єкт можна присвоїти іншому.

```
#include <iostream>
using namespace std;
class myclass {
    int a, b;
  public:
    void setab(int i, int j)
      { a = i, b = j; }
    void showab();
};
void myclass::showab() {
  cout << “a=" << a << “ b=" << b << '\n';
}
int main() {
  myclass ob1, ob2; ob1.setab(10, 20); ob2.setab(0, 0);
  cout << "ob1 до присвоювання: ";  ob1.showab();
  cout << "ob2 до присвоювання: ";  ob2.showab(); cout << ‘\n’;
  ob2 = ob1; // Присвоюємо об'єкт ob1 об'єкту ob2.
  cout << "ob1 після присвоювання: ";  ob1.showab();
  cout << "ob2 після присвоювання: ";  ob2.showab();
  return 0;
}
```

```
ob1 до присвоювання: a=10 b=20
ob2 до присвоювання: a=0 b=0

ob1 після присвоювання: a=10 b=20
ob2 після присвоювання: a=10 b=20
```

Передача об'єктів функціям

Об'єкт можна передати функції як аргумент з використанням звичайної C++-угоди про передачу параметрів за значенням. Тобто, функції передається не сам об'єкт, а його копія.

```
#include <iostream>
using namespace std;
class OBJ{
    int i;
  public:
    void set_i(int x) { i = x; }
    void out_i() { cout << i << "  "; }
};
void f(OBJ x) {
  x.out_i(); // Виводить число.
  x.set_i(100); // Установлює тільки локальну копію.
  x.out_i(); // Виводить число 100.
}
int main() {
  OBJ o;
  o.set_i(10);
  f(o);      // Виводить 10 100
  o.out_i(); // Виводить 10, значення змінної i не змінилося.
  return 0;
}
```

```
10  100  10
```

Конструктори, деструктори й передача об'єктів

```
#include <iostream>
using namespace std;
class myclass {
    int val;
  public:
    myclass(int i) { val = i; cout << "Створення\n"; }
    ~myclass() { cout << "Руйнування\n"; }
    int getval() { return val; }
};
void display(myclass ob) {
  cout << ob.getval() << '\n';
}
int main() {
  myclass a(10);
  display(a);
  return 0;
}
```

При виконанні ця програма виводить такі несподівані результати.

```
Створення
10
Руйнування
Руйнування
```

Конструктори, деструктори й передача об'єктів

При передачі об'єкта функції створюється його копія (і ця копія стає параметром у функції).
Створення копії означає "народження" нового об'єкта.
Коли виконання функції завершується, копія аргументу (тобто параметр) руйнується.
Коли при виклику функції створюється копія аргументу, звичайний конструктор не викликається - викликається **конструктор копії об'єкта**.
Конструктор копії визначає, як повинна бути створена саме копія об'єкта, а не новий об’єкт.
Якщо в класі явно не визначений конструктор копії, C++ надає його за замовчуванням.
Конструктор копії за замовчуванням створює побітову (тобто ідентичну) копію об'єкта на момент виклику функції

Конструктори, деструктори й передача об'єктів

Коли функція завершується й руйнується копія об'єкта-аргумента, викликається деструктор цього об'єкта.
Необхідність виклику деструктора пов'язана з виходом об'єкта з області видимості.
Саме тому програма мала два звертання до деструктора.
Перше відбулося при виході з області видимості параметра **ob** функції `display()`, а друге - при руйнуванні об'єкта **a** у функції `main()` по завершенні програми.

Підсумок:

Коли об'єкт передається функції як аргумент, звичайний конструктор не викликається.
Замість нього викликається конструктор копії, що за замовчуванням створює побітову (ідентичну) копію цього об'єкта-аргумента.
Але коли ця копія руйнується (звичайно при виході за межі області видимості по завершенні функції), обов'язково викликається деструктор.

```
#include <iostream> //Потенційні проблеми при передачі параметрів
#include <cstdlib>
using namespace std;
class myclass {
    int *p;
  public:
    myclass(int i);   ~myclass();
    int getval() { return *p; }
};
myclass::myclass(int i){
  cout << "Виділення пам'яті, що адресується покажчиком p.\n";
  p = new int;   *p = i;
}
myclass::~myclass() {
  cout <<"Звільнення пам'яті, що адресується покажчиком p.\n";
  delete p;
}

void display(myclass ob) {  cout << ob.getval() << '\n‘;  }

int main() {
  myclass a(10);
  display(a);
  return 0;
}
```

```
Виділення пам'яті, що адресується покажчиком p.
10
Звільнення пам'яті, що адресується покажчиком p.
```

```
// Одне з рішень проблеми передачі об'єктів.
#include <iostream>
#include <cstdlib>
using namespace std;
class myclass {
    int *p;
  public:
    myclass(int i);    ~myclass();
    int getval() { return *p; }
};
myclass::myclass(int i) {
  cout << "Виділення пам'яті, що адресується покажчиком p.\n";
  p = new int;    *p = i;
}
myclass::~myclass() {
  cout <<"Звільнення пам'яті, що адресується покажчиком p.\n";
  delete p;
}
void display(myclass &ob) {   // Ця функція НЕ створює проблем.
  cout << ob.getval() << '\n';
}
int main() {
  myclass a(10);  display(a);
  return 0;
}
```

```
Виділення пам'яті, що адресується покажчиком p.
10
Звільнення пам'яті, що адресується покажчиком p.
```

Повернення об'єктів функціями

```
#include <iostream>
#include <cstring>
using namespace std;
class sample {
    char s[80];
  public:
    void set(char *str) { strcpy(s, str); }
    void show() { cout << s << "\n"; }
};
sample input() {      // Ця функція повертає  об'єкт типу sample.
  char instr[80];
  sample str;
  cout << "Уведіть рядок: “;    cin >> instr;
  str.set(instr);
  return str;
}
int main() {
  sample ob;
  // Об'єкту ob присвоюємо об'єкт, що повертається функцією
input().
  ob = input();
  ob.show();
  return 0;
}
```

Потенційна проблема при поверненні об'єктів функціями

```
#include <iostream>
#include <cstring>
#include <cstdlib>
using namespace std;
class sample {
    char *s;
  public:
    sample() { s = 0; }
    ~sample() { if(s) delete [] s; cout << "Звільнення s-пам'яті.\n“; }
    void show() { cout << s << "\n"; }
    void set(char *str);
};
void sample::set(char *str) {s=new char[strlen(str)+1]; strcpy(s,str);}
sample input() { // Ця функція повертає  об'єкт типу sample.
  char instr[80];   sample str;
  cout << "Уведіть рядок: "; cin >> instr; str.set(instr);
  return str;
}
int main() {
  sample ob;
  ob = input(); // Ця інструкція генерує помилку!!!!
  ob.show(); // Відображення "сміття".
  return 0;
}
```

```
Уведіть рядок: Привіт
Звільнення s-пам'яті.
Звільнення s-пам'яті.
Тут сміття
Звільнення s-пам'яті.
```

Створення й використання конструктора копії

Ініціалізація обєкта може виконуватися трьома способами:

- один об'єкт явно ініціалізує інший об'єкт, як, наприклад, в оголошенні;
- копія об'єкта передається параметру функції;
- генерується тимчасовий об'єкт (найчастіше як значення, що повертається функцією).

У основі розглянутих проблем лежить створення **побітової** копії об'єкта.

Конструктор копії дозволяє управляти діями, що складають процес створення копії об'єкта.

Конструктор копії застосовується тільки до ініціалізацій.

Він не застосовується до присвоювань.

Створення й використання конструктора копії

```
ім'я_класу (const ім'я_класу &obj) {
  // тіло конструктора
}
```

Тут елемент obj означає посилання на об'єкт, що використовується для ініціалізації іншого об'єкта.
Наприклад, є клас myclass і об'єкт b типу myclass, тоді при виконанні наступних інструкцій буде викликаний конструктор копії класу myclass.

```
myclass x = b;
// Об'єкт b явно ініціалізує об'єкт x.
x.func1(b);    // Об'єкт b передається як аргумент.
b = func2();   // Об'єкт b приймає об'єкт, що повертається функцією.
```

У перших двох випадках конструктору копії буде передане посилання на об'єкт b, а в третьому - посилання на об'єкт, що повертається функцією func2().

Конструктори копії й параметри функції

```
#include <iostream>
#include <cstdlib>
using namespace std;
class myclass {
    int *p;
  public:
        // звичайний конструктор
    myclass(int i);
        // конструктор копії
    myclass(const myclass &ob);
    ~myclass();
    int getval() { return *p; }
};
// Конструктор копії.
myclass::myclass(const myclass &obj){
  p = new int;
  *p = *obj.p; // значення копії
  cout << “Конструктор копії.\n";
}
myclass::myclass(int i) {
  cout << "Виділення пам'яті.\n";
  p = new int;   *p = i;
}
```

```
myclass::~myclass() {
  cout <<"Звільнення пам'яті.\n";
  delete p;
}

/* Ця функція приймає
   один об'єкт-параметр. */
void display(myclass ob) {
  cout << ob.getval() << '\n';
}

int main()
{
  myclass a(10);
  display(a);
  return 0;
}
```

Ця програма генерує такі результати.

Виділення пам'яті.
Конструктор копії.
10
Звільнення пам'яті.
Звільнення пам'яті.

Використання конструкторів копії при ініціалізації об'єктів

```
#include <iostream>
#include <cstdlib>
using namespace std;
class myclass {
    int *p;
  public:
    myclass(int i); // звичайний конструктор
    myclass(const myclass &ob); // конструктор копії
    ~myclass();
    int getval() { return *p; }
};
myclass::myclass(const myclass &ob) {
  p = new int;   *p = *ob.p; cout << “Конструктор копії.\n"; }
myclass::myclass(int i) {
  p = new int;  *p = i; cout << “Звичайний конструктор.\n“; }
myclass::~myclass() {
  cout << "Звільнення р-пам’яті.\n"; delete p; }

int main() {
  myclass a(10);
  myclass b = a; // Ініціалізація
  return 0;
```

```
Звичайний конструктор.
Конструктор копії.
Звільнення р-пам’яті.
Звільнення р-пам’яті.
```

Використання конструктора копії при поверненні функцією об'єкта

```
#include <iostream>
using namespace std;
class myclass {
  public:
    myclass() { cout << "Звичайний конструктор.\n"; }
    myclass(const myclass &obj) {cout << "Конструктор копії.\n"; }
};
myclass f()
{
  myclass ob; // Викликається звичайний конструктор
  return ob; // Викликається конструктор копії для тимчасового об’єкта
}
int main()
{
  myclass a;  // Викликається звичайний конструктор
  a = f();    // Присвоєння тимчасового об’єкта
  return 0;
}
```

Ця програма генерує такі результати.

```
Звичайний конструктор.
Звичайний конструктор.
Конструктор копії.
```

Ключове слово **this**

Ключове слово this - це покажчик на об'єкт, для якого викликається функція-член.

```
class cl {
  int i;
  void f() { ... };
  // . . .
};
```

У функції `f()` припустима інструкція `i = 10;` Це скорочена форма `this->i = 10;`

```
#include <iostream>
using namespace std;
class cl {
    int i;
  public:
    void load_i(int val) { this->i = val; } // те ж саме, що i = val
    int get_i() { return this->i; } // те ж саме, що return i
};
int main() {
  cl o;
  o.load_i (100);
  cout << o.get_i();
  return 0;
}
```